

**TØNSBERG
KOMMUNE**

– der barn ler

Leseplan for Tønsberg-skolen

Innhold

1. INNLEDNING	3
2. FORSTÅELSE AV LESEKOMPETANSE	4
3. MOTIVASJON OG ENGASJEMENT	4
4. DIGITAL LESING	5
5. SYSTEMATISK OBSERVASJON AV LESING (SOL) I TØNSBERGSKOLEN	6
6. BEGYNNEROPPLÆRING	7
7. DEN ANDRE LESEOPPLÆRING	8
8. MINORITETSSPRÅKLIGE ELEVER	9
9. BEKYMRING FOR LESE- OG SKRIVEUTVIKLINGEN	9
10. RELEVANT KARTLEGGINGSVERKTØY	13
11. SAMARBEID MELLOM SKOLE OG HJEM.	15
12. SKOLEEIERES OPPFØLGING OG STØTTE	15
13. KILDER	16

1. Innledning

I læreplanverket, LK-20, defineres lesing som en av fem grunnleggende ferdigheter elevene skal tilegne seg.

Læreplanverket slår fast at det er skolens oppgave å legge til rette for å støtte elevenes utvikling av leseferdigheter gjennom hele opplæringsløpet, og at det er en sammenheng fra den første lese- og skriveopplæringen til det å kunne lese avanserte faglige analoge og digitale tekster.

Lesing som grunnleggende ferdighet hører hjemme i alle fag, og fagene spiller ulike roller i utviklingen av lesing. Lærere i alle fag skal støtte elevene i arbeidet med lesing som grunnleggende ferdighet.

Målet for leseopplæringen i Tønsberg kommune er å skape leseglede og gi elevene en leseferdighet som gjør dem til deltagere i samfunnet de er en del av, et skriftspråkbasert demokratisk samfunn, der individet former sin egen identitet innenfor rammene av et medie- og informasjonsbasert kulturelt fellesskap.

Denne leseplanen er overordnet og helhetlig, og gjelder for alle kommunens offentlige grunnskoler. Basert på denne planen skal skolene utarbeide en lokal metodeplan for arbeidet med lesing og leseforståelse. Leseplanen skal være et grunnlag for videre utarbeiding av lokale metodeplaner på hver enkelt skole. Derfor har vi unngått detaljerte beskrivelser av temaene i de ulike kapitlene. Skolenes metodeplaner må utvikles i profesjonsfellesskapet og må være gjenstand for jevnlig revidering basert på oppdatert forskning.

Kapittel 9 handler om bekymring for lese- og skriveutviklingen gjennom hele skoleløpet. Det er en så kritisk utfordring i leseopplæringen at dette er behandlet mer utfyllende og detaljert enn resten av planen.

Kommunen vektlegger at både digitale og analoge bøker og læremidler brukes der det er metodisk riktig.

Kommunen har program til lese- og skrivestøtte på digitale verktøy for alle elever (Forskrift om universell utforming av IKT-løsninger. §4b, 2023).

Nødvendig for noen – bra for alle. Dette er et viktig prinsipp i planen uansett hvilket kapittel som leses.

Tønsberg, 05.05.2023

2. Forståelse av lesekompetanse

Vi kan i dag se på lesing som en kompetanse som ikke kun innebærer å ha et sett med kunnskaper og ferdigheter, men også evne til refleksjon, utforskning og kritisk tenkning i møte med et mangfold av tekster og sjangere (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 6).

En slik lesekompetanse kan knyttes til begrepet *literacy*, som kan forstås som en evne til å identifisere, forstå, tolke og kommunisere i en digital og tekstbasert verden i rask utvikling (UNESCO, 2018). Vi kan dermed si at literacy innebærer å kunne forstå, bruke og skape et stort mangfold av tekster knyttet til mange kontekster og ulike formål. Disse perspektivene på tekster og lesing har preget de norske læreplanene siden innføringen av Kunnskapsløftet i 2006 (Berge, 2005, s. 165). Leseopplæringen i skolen kan dermed forstås som et demokratisk prosjekt for å fremme danning, kulturforståelse, identitetsutvikling og kommunikasjon også utover skolens vegger (Skjelbred & Bjørkvold, 2021, s. 43)

Literacy er knyttet til en lesekompetanse som kan deles i tre nivåer. På det nederste av disse nivåene finner vi avkoding og forståelse, noe som forstås som en *grunnleggende* lesekompetanse. Det neste nivået forstås som en *funksjonell* lesekompetanse, og det innebærer å skape mening i tekst gjennom å engasjere seg i avsenderens intensjoner, samt reflektere over formålet med teksten og hvilke mottakere den kan tenkes å påvirke. Vi kan si at en slik funksjonell lesekompetanse handler om å lese «med teksten». Det øverste av de tre nivåene er *kritisk* lesekompetanse, og det handler om å lese «mot teksten» En slik kompetanse innebærer å kunne utfordre og skape alternativer til avsenderens framstillinger av verdier, maktforhold og sosiale relasjoner i en tekst. Alle de tre nivåene kan være til stede i møte med en hvilken som helst tekst, og en helhetlig lesekompetanse innebærer derfor både å forstå og avkode, lese med og lese mot teksten (Janks, 2010, s. 21–22).

UDIR: [Her finner dere rammeverk for grunnleggende ferdigheter i lesing](#)

3. Motivasjon og engasjement

Elevmedvirkning er å få mulighet til, erfaring med og forståelse for hva det vil si å påvirke, å ta medansvar, for egne og fellesskapets læringsprosesser og demokratideltakelse (LK20). Psykologisk trygghet og positiv holdning til eget og andres læringspotensial er viktige forutsetninger, også i arbeidet med leseforståelse (Elevmedvirkning, Oxford Research, KSK, 2023). Et raust og støttende læringsmiljø vil være grunnlaget for en positiv kultur der elevene oppmuntres og stimuleres til faglig

og sosial utvikling. Føler elevene seg utrygge, kan det hemme læring. Trygge læringsmiljøer utvikles og opprettholdes av tydelige og omsorgsfulle voksne, i samarbeid med elevene (LK20).

I alle klasser er det elever som er svært kompetente lesere. De kjennetegnes blant annet ved at de velger strategier tilpasset teksten og formålet. De er bevisst på egen lesing og reflekterer over anvendte strategier og finner detaljert og implisitt informasjon i tekster med ukjent form eller innhold. Det er skolens oppgave å sikre at også svært kompetente lesere får utfordringer og motivasjon til å utvikle sine leseferdigheter og har tilgjengelige litteratur. Dette må komme tydelig fram i skolens egen metodeplan.

Veiledet lesing er forslag til en metode som kan skape motivasjon og engasjement hos elever med ulike forutsetninger. Målet med veiledet lesing er å gi hver enkelt elev tilpasset leseopplæring samtidig som man kan utnytte de andre elevene i gruppa som lese- og samtalestøtte. I veiledet lesing kan man ta utgangspunkt i hver enkelt elev sine leseutfordringer, og gi eksplisitt undervisning i form av modelleringer og samtaler. Det kan være en fordel om elevene i gruppa har kommet ganske likt i leseutviklingen.

«Forskning viser at bruk av skolebibliotek kan spille en avgjørende rolle i utvikling av leseglede og en kultur for lesing» (Hjellup, 2018, s. 27). I tillegg står *det i forskrift til opplæringslova* at «elevane skal ha tilgang til skolebibliotek» som skal være tilgjengelig i skoletida. (Forskrift til opplæringslova, 2022, § 21-1) Det er skoleleder sitt ansvar at skolebiblioteket brukes aktivt på den enkelte skole som en formidlingsarena for oppdatert, interessant og alderstilpasset litteratur. Skolebiblioteket skal «være en integrert og varig del av skolens pedagogiske virksomhet» (Lesesenteret, 2021).

Trygghet, inkludering, tilpasset opplæring og tilgang til ressurser som skolebibliotek er komponenter som er viktige faktorer for å skape motivasjon og lærelyst hos elevene.

4. Digital lesing

For kortere og enkle tekster spiller det ikke nødvendigvis noen rolle om vi leser på papir eller skjerm. Men papir viser seg å være bedre enn skjerm når vi leser for å få dypere forståelse og for å huske det vi leser. Langlesing, for eksempel av skjønnlitteratur, eller tekster med mye informasjon, er derfor ofte vanskeligere på skjerm.

En av hovedantakelsene er *overflatehypotesen* (Annisette & Lafreniere, 2017). Utgangspunktet er at vi vanligvis forholder oss til digitale medier på en rask overfladisk måte. Vi skroller, skumleser nyheter, ser på bilder eller korte videosnutter eller gjør raske faktasøk. Hjernen blir nærmest

programmert til at skjerm betyr rask og overflatisk lesing. Dybdelesing krever mer innsats, mental kapasitet og utholdenhet for å overstyre denne tendensen. (Grøver og Bråten, 2021).

Utfordringen med digital lesing er at det kan være vanskelig å orientere seg i et tekstmangfold der skillet mellom fakta og personlige meninger ikke alltid er innlysende. Det stilles dermed økende krav til lesekompetansen der det å identifisere avsender, skille ut påstander, avdekke underliggende motiver og kontekstualisere teksten er sentrale aspekter.

Skolen skal bidra til at elevene blir nysgjerrige og stiller spørsmål, utvikler vitenskapelig og kritisk tenkning og handler med etisk bevissthet (LK20, overordnet del). Se også kap. 1 om leseforståelse.

Kritisk tenkning: handler om å bruke rasjonalitet på en selvstendig og undersøkende måte for å forstå og identifisere premisser som ligger bak ulike påstander (Ryen et al., 2019).

Kritisk lesing: innebærer å møte tekster med en viss motstand, stille spørsmål til framstillingen og være i stand til å gjenkjenne underliggende holdninger og virkelighetsframstillinger i tekster (Blikstad-Balas, 2016; Veum & Skovholt, 2020, s. 14.).

Den enkelte skole må ta et bevisst valg på vekting av digital og analog lesing i sin metodeplan.

5. Systematisk Observasjon av Lesing (SOL) i tønbergskolen

Tønberg-skolen har siden 2007 benyttet observasjons- og planleggingsverktøyet SOL, for å bidra til å gi elevene en best mulig leseopplæring. Alle nyansatte i Tønberg kommune skal få kurs og opplæring i SOL-verktøyet fra leseveilederne på sin skole. Dette må forankres i skolens metodeplan.

SOL er:

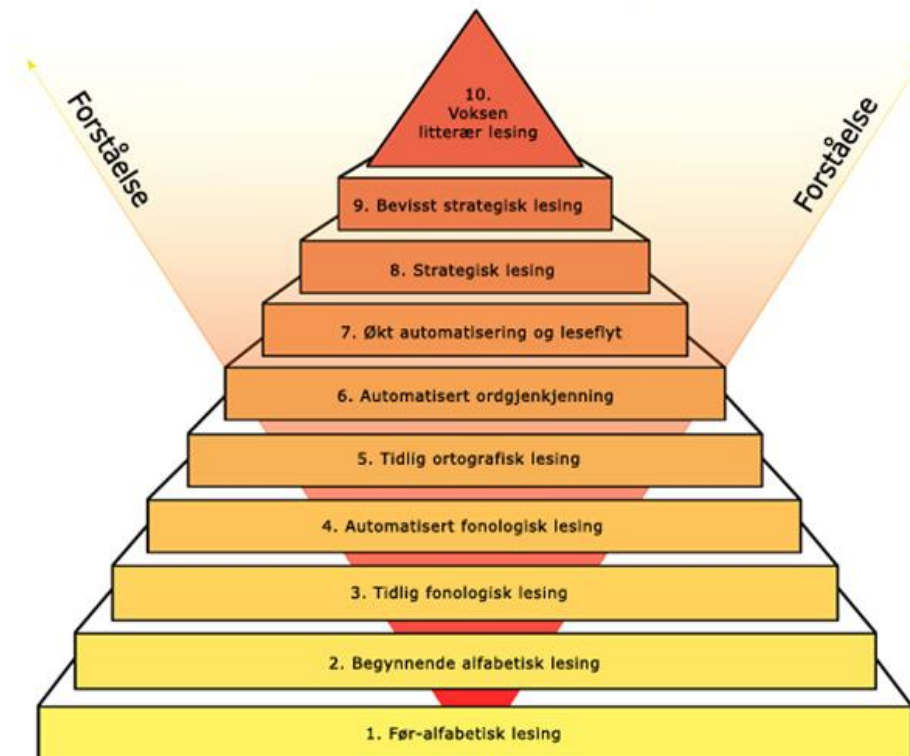
- et system, observasjons- og planleggingsverktøy for å kvalitetssikre elevenes leseutvikling
- et program for kompetanseheving for å gi lærerne en grunnkompetanse i leseveiledning
- et verktøy hvor elevene følges i sin leseutvikling gjennom grunnskolen
- et tilbakemeldingsverktøy

Kompetansehevingsprogrammet og observasjonsverktøyet SOL skal:

- gi alle lærere en kompetanse og ansvar for å være leselærere, leseobservatører og å føre funn i leseutviklingen
- bidra til at lærerne systematisk bruker denne kunnskapen i forhold til elevene
- bidra til at alle elever lykkes med lesing

Skolene forplikter seg til:

- å ha SOL-ressurslærere som har tilstrekkelig avsatt tid til å utvikle SOL-verktøyet på sin skole, ha opplæring av personalet og bistå med tips og råd rundt lesing
- at alle SOL-observasjonene blir ført inn i Conexus Engage minst to ganger i året for elever på barnetrinnet og for elever på ungdomstrinnet uten aldersadekvate leseferdigheter.

6. Begynneropplæring

Når elevene starter på skolen kommer de med ulik kompetanse, forutsetninger og behov. Hver skole må ha en gjennomgående plan for hvilke metoder og hvilken bokstavprogresjon som benyttes i begynneropplæringen, og ta et bevisst valg når det gjelder hvilke læreverker og programvarer som skal brukes. Leseopplæringen starter på 1. trinn og personalet må jobbe systematisk i profesjonsfellesskapet for å ha en rød tråd gjennom skoleløpet.

Å lære å lese handler om å koble sammen tale- og skriftspråket. Lydene i talespråket og bokstavene i skriftspråket. Dette er en forutsetning for en vellykket leseopplæring. Bokstavene og bokstavlydene er «mursteinene» i byggverket.

Lek med rim og språkrytme vil skjerpe barns lydoppmerksomhet og evne til å skjelne lyder. Å kunne rime er et skritt på veien til økt kunnskap om at språket har en innholdsside og en formside.

De første skoleårene skal elevene lære seg å lese, og avkoding står sentralt. Dette krever mye energi av elevene. Når bokstaver og lyder er automatisert kan de trekke lydene sammen til ord. Vi må tidlig gi elevene forståelsen av at tekst består av meningsbærende enheter. De må forstå at de kan hente ut informasjon fra teksten og at det å lese har en hensikt.

Elevenes begrepsforståelse vil være avgjørende for om og hvordan de forstår teksten. Vi må stoppe opp og forklare vanskelige ord og begreper, slik at elevene får et rikere ordforråd. Dette gjelder ikke bare i begynneropplæringen, men gjennom hele skoleløpet.

Tips:

- Kartlegge elevene ved oppstart slik at man kan hjelpe hvert enkelt barn videre ut fra den enkeltes ståsted
- Sjekke bokstavkunnskapen jevnlig
- Gjøre SOL-funn jevnlig slik at man enklere kan planlegge veien videre for elevene
- Metoden «Veiledet lesing» kan benyttes i leseopplæringen. Metoden gir skolen mulighet til å tilpasse leseopplæringen på en god måte.
- Leke med rim og regler
- Samtale om ulike ord og begreper

7. Den andre leseopplæring

Målet med den andre leseopplæringen er at elevene blir strategiske lesere med leseflyt. Dette må lærerne jobbe systematisk og bevisst med til elevene har knekt lesekode, og videre gjennom hele skoleløpet.

For å komme dit må vi sikre at elevene utvikler en gradvis mer automatisert lesing med parate ordbilder, utvidet ordforråd og begrepsforståelse. Med leseflyt mener vi elever som avkoder raskt og leser med innlevelse og intonasjon samt at de forstår hva de leser. For å oppnå dette må alle lærerne sikre at elevene møter ulike type tekster, temaer og sjangere. Leseopplæringen og mengdetrening må være tilpasset den enkelte elev sitt nivå.

Strategiske lesere kan knytte relevante forkunnskaper til det de leser, bruke hensiktsmessige tankeprosesser og danne seg mentale bilder av det de leser. De kan stille spørsmål til teksten underveis, trekke slutninger og oppsummere. Strategiske leser overvåker sin egen forståelse hele

tiden. Lesestrategier er planlagte og systematiske handlinger som leseren foretar og som er tilpasset forståelsen av teksten og hensikten med lesingen.

Elever i tønbergskolen skal oppnå en helhetlig lesekompetanse. Det vil si å kunne bruke skriftspråket til å oppleve, lære og ta seg fram i samfunnet. Dette kan gjøres gjennom arbeid med blant annet å lese og forstå kart, bruksanvisninger, aviser og bøker. Elevene må få kunnskap om sjangrer, virkemidler og en bevisst og kritisk holdning til tekster. Dette gjenspeiles i literacy-begrepet.

Jevnlig høytlesing av voksen for modellering og dialog om teksten og felles opplevelser er en viktig del av leseopplæringen på alle nivåer.

8. Minoritetsspråklige elever

Lærere må se elevens erfaringer og kunnskap på sitt førstespråk som ressurs og verktøy i tilegnelse ny kunnskap. Elever med et annet morsmål enn norsk, kan ha svært ulike forutsetninger for å mestre både begynneropplæring og den andre leseopplæringen. Leseopplæringen vil kunne være påvirket av språk og kulturelle trekk fra førstespråk. Språk kan ha svært ulik oppbygging og grammatikk, og ulike kulturer har også svært ulik måte å forholde seg til en tekst på. Det vil derfor være store variasjoner i elevenes forutsetninger ut fra bakgrunn og alder for ankomst til Norge.

Noen elever drar nytte av tidligere språkerfaringer og kan anvende dette som en styrke og lære raskt og få en god forståelse. For andre elever er det tyngre.

Leseplanen beskriver viktigheten av å få frem forkunnskaper og arbeid med begrepsforståelse. Dette er spesielt viktig for elever med et annet førstespråk enn norsk. Det er særlig viktig kontinuerlig å sjekke ut at elevene har forutsetninger og bakgrunnsforståelse for at det de leser gir mening. Eleven trenger relevante «knagger» for å knytte ny kunnskap til egne erfaringer og referanserammer.

Etter hvert vil norsk være elevens akademiske språk, selv om morsmålet for mange er det som står sterkest i dagligtale.

Elevenes språkkompetanse kartlegges med Utdanningsdirektoratets kartleggings- og samtaleverktøy.

9. Bekymring for lese- og skriveutviklingen

Fange opp og følge opp

Det er viktig å fange opp barn som viser tidlige tegn på lesevaner, slik at de kan følges opp med systematisk og tilpasset støtte. I Tønberg skal skolene systematisk observere leseutviklingen til alle

elever fra 1. trinn (SOL), og følge opp med tiltak for elevene man oppdager har behov for ekstra støtte. I tillegg skal alle elevene få kartlagt sine leseferdigheter på 2., 4. og 7. trinn med en screeningtest. Hvis en elev har resultater under en bekymringsgrense på en slik screeningtest, skal eleven følges opp videre individuelt. Skolen må ha rutiner for hvordan de kartlegger elever de er bekymret for videre etter screening. Kartleggingen må gi et best mulig utgangspunkt for å utarbeide et opplegg for tilpasset opplæring for eleven.

På 1.-4. årstrinn skal skolen sørge for at elever som står i fare for å bli hengende etter i lesing og skriving, raskt får intensiv opplæring (opplæringslova § 1-4). Skolene skal ha en tydelig rutine for hvordan de gjennomfører tidlig innsats og ta utgangspunkt i tilnærminger som forskning har vist har effekt. Skolene bør tilby korte, intensive kurs i små grupper. Studier viser for eksempel gode erfaringer med 10-ukers kurs med start på 2.-3. trinn (Frost & Waaler, 2020). Det kan antas at slike tiltak vil hjelpe for de fleste elever, men ikke alle. Ved manglende respons vil det være behov for ytterligere tilpasning og justering av opplæringen. Skolene må ha verktøy for å vurdere elevenes progresjon i lesing og om de har utbytte av den hjelpen de får. For å kunne vurdere utviklingen er det fordelaktig å velge samme kartleggingsverktøy som før oppstart av intensiv opplæring

Innhold i den intensive opplæringen

Leseutviklingen kan deles inn i tre faser: logografisk, fonologisk og ortografisk lesing. Lærerens støtte til eleven vil være avhengig av nivået eleven befinner seg på. Opplæringen skal bygge på kartleggingsresultatene om elevens sterke og svake sider innenfor lesing/skriving. For elever som ennå ikke er trygge på den fonologiske avkodingen, må det arbeides med å etablere en sikker avkodingsstrategi, slik at nøyaktig lesing oppnås. Mange av elevene som møter på vansker i den begynnende leseopplæringen har lav språklig bevissthet, og må jobbe med en forståelse for at bokstaver representerer lyder som finnes i uttalte ord. Utforskende skriving og arbeid med språkleker kan hjelpe en del elever med å få tak i den fonologiske strategien, og med det knekke lesekode. Når fonologisk sikkerhet er etablert, kan man for å øke leseflyt rette oppmerksomhet mot ordenes morfologiske struktur (ordenes oppbygging og grunnbetydning). Det må legges vekt på både delprosesser i lesingen og å kombinere dette med lesing av mye tekst på riktig nivå (Frost & Waaler, 2020).

For å oppnå leseforståelse må man både kunne avkode teksten og forstå det som leses. For elever som strever med leseforståelse på grunn av svak språkforståelse, anbefales det å inkludere språkaktiviteter i leseopplæringen. Dette kan være å jobbe med vokabular og fokusord, narrativ bevissthet og bruk av muntlig språk (Hagen & Rogde, 2021). Der lesevanskene skyldes vansker med

språkforståelse må det ofte andre og mer langvarige tiltak til enn intensive tiltak i en kortere periode (Melby-Lervåg, 2017)

For elever som deltar i den intensive opplæringen anbefales det å kombinere arbeid med avkoding, språkforståelse og leseforståelse. Se for eksempel "På sporet" fra lesesenteret i Stavanger (Solheim et al., 2020) og "Helhetslesing" beskrevet fra Statped (Godøy & Monsrud, 2011). Dette kan bidra til å unngå demotiverende repetisjoner og lite effektive praksiser. Opplæringen må følge en klar struktur og ha målrettede tiltak for dem som strever. Skolene må planlegge og legge til rette for at intensiv opplæring kan gjentas ved behov. Den relasjonelle støtten må også vektlegges. Dette handler om hvordan elevene opplever å bli oppmuntret, verdsatt, akseptert og respektert av læreren.

Når bekymringen ikke avtar etter tiltak

Elever som i en periode har hatt ekstra tilrettelegging og ikke hatt den forventede utviklingen, skal kontaktlærer sikre at det gjennomføres en normert test for å vurdere lese- og skriveferdighetene. Det anbefales å benytte kommunens felles kartleggingsverktøy. Er resultatet under bekymringsgrensen, er det aktuelt med henvisning til PP-tjenesten for videre utredning. Resultatet må sees i sammenheng med elevens SOL-resultater. For eldre elever bør spesielt den skriftlige utviklingen vurderes. Foresatte bør spørres om det er lese- og skrivevansker i familien. Saken skal være drøftet i kontaktmøte med PPT før det eventuelt sendes henvisning.

Det er et mål å avdekke dysleksi på et tidlig tidspunkt. Har elevene vært gjennom gode tiltak på 1. og 2. trinn bør henvisninger til PPT kunne avklares før jul på 3. trinn, og utredning hos PPT være klar i løpet av våren på 3. trinn.

Erfaringsmessig klarer en ikke å fange opp alle på et tidlig tidspunkt. Skolene skal ha rutiner for kartlegging før overgang til mellomtrinn og ungdomsskole, både for å sette inn egnede tiltak og for å oppdage elever som kan ha dysleksi / lese- og skrivevansker.

Tiltaksplan for elever med dysleksi

Behovet for tiltak vil variere med grad av vansker og alder. Hver skole utarbeider en lokal tiltaksplan for elever med dysleksi. En slik plan kan ta utgangspunkt i den følgende tiltakslisten. Skolene har også anledning til å lage egne tiltak. Det vurderes hva som må gjøres generelt i klassen for å tilpasse leseopplæringen, og det som må gjøres spesielt rettet mot eleven. Det må legges vekt på praktisk veiledning i skolearbeidet. Det kan for eksempel handle om kompenserende hjelpemidler, tilrettelegging i vurderingsarbeidet, god og tydelig strategiopplæring og struktur og støtte.

Forslag til anbefalte tiltak:

- Tilpassede lekser
- Hjelp til å finne tilpassede tekster for lesetrening
- Tilbud om intensive kurs i lesing/skriving (må spesifiseres i forhold til årstrinn, innhold og lengde)
- Tilbud om intensive kurs i lesing/skriving i engelsk (må spesifiseres i forhold til årstrinn, innhold og lengde)
- Skolen er behjelpelig med søknad om programvare for lese- og skrivestøtte fra hjelpemiddelsentralen
- Skolen gir opplæring i de aktuelle programmene
- PC/Ipad brukes i alle større skrivearbeider i alle fag
- Tilbud om opplesing av oppgavetekster på matematikkprøver
- Adgang til å besvare prøver i for eksempel samfunnsfag, KRLE og lignende fag muntlig
- Etter avtale lengre tid på prøver og heldagsprøver
- En time lengre tid ved eksamen på 10. trinn
- Utprøving og opplæring i bruk av lærebøker på lydbok eller bruk av digitale bøker
- Ekstra oppfølging av lærer ved avskrift fra tavla eller nedtegning av muntlige beskjeder. Lærere oppfordres til å dele dokumentene de bruker på tavlene digitalt og være bevisst sin egen håndskrift.
- Fritak for formell vurdering i norsk sidemål (elever med dysleksi som har problemer med å lære begge målformene har etter §3-19 i forskrift til opplæringsloven rett til fritak for vurdering i skriftlig sidemål. Dette er en avgjørelse som bør tas av elev, foreldre og skole i fellesskap, og i vurderingen må det legges vekt på både nåværende og videre utdanningsløp).
- Elever som har fritak for vurdering med karakter i skriftlig sidemål, skal kun ha en eksamensdag i norsk hovedmål.
- Involvere og ta hensyn til foresatte. Dysleksi er svært arvelig. I dialog med foreldrene må skole og PPT ta særlig hensyn til foreldrenes eventuelle egne vansker. Foreldrene trenger god informasjon både om hva dysleksi er, og hva som kan gjøres for å følge opp. Skolen bør oppfordre foreldre til at de er språklig aktive sammen med barnet, f.eks. lese høyt for barnet. Skolen bør veilede foreldrene i hvordan de skal støtte barnet i hjemmearbeidet. Det inkluderer å vurdere hvor lang tid det er forsvarlig og/eller hensiktsmessig at barnet sitter med lekser.

10. Relevant kartleggingsverktøy

Alle elever har rett til undervisning tilpasset deres ferdighetsnivå og forutsetninger.

Kartleggingsprøvene i lesing benyttes for å systematisk følge barnets lese- og skriveutvikling, og må alltid være et supplement til lærerens egne vurderinger. I tøsbergskolen har vi noen kartleggingsverktøy som er obligatoriske for alle elever i kommunen. I tillegg finnes det flere andre gode kartleggingsverktøy når man trenger å kartlegge en elev individuelt eller en hel klasse. Den følgende listen er kartleggingsverktøy kommunen anser som gode til sitt bruk.

Obligatoriske kartleggingsverktøy			
Hva	Hvor	Alder	Beskrivelse
Kartlegging av elever med kommunens til enhver tid anbefalte kartleggingsverktøy		2., 4. og 7.trinn.	Screeningen skal kartlegge elever som trenger ekstra hjelp for å iverksette riktige tiltak. Kommunen vil hele tiden vurdere hvilke verktøy som er best egnet.
Utdanningsdirektoratets kartleggingsprøver (digitale) i lesing	udir.no	3.trinn	Kartleggingsprøvene i lesning skal brukes av skolen til å finne de elevene som trenger ekstra hjelp.
Nasjonale prøver i lesing	udir.no	5., 8. og 9. trinn	Obligatoriske prøver som gir informasjon om ferdigheter i lesing, regning og engelsk.
SOL (Systematisk Observasjon av Lesing)	sol-lesing.no	1. til 10.trinn	Systematisk observasjon av lesing er et verktøy for å fastslå hvor elevene er i sin leseutvikling og hvor hver elev skal følges i sin leseutvikling gjennom alle årene i grunnskolen

Obligatoriske kartleggingsverktøy for elever som kan ha rett til særskilt språkopplæring eller tospråklig fagopplæring			
Hva	Hvor	Alder	Beskrivelse
Kartleggingsverktøy i grunnleggende norsk	udir.no	1. til 10.trinn	Digitalt kartleggingsverktøy i grunnleggende norsk for språklige minoriteter.

Andre anbefalte kartleggingsverktøy			
Hva	Hvor	Alder	Beskrivelse
Utdanningsdirektoratets kartleggingsprøver (digitale) i lesing	udir.no	1. trinn	Kartleggingsprøvene i lesning skal brukes av skolen til å finne de elevene som trenger ekstra hjelp.
DYSMATE-C Barnetest	dysmate.no	1. til 7.trinn	Screeningtest for å identifisere elever med risiko for dysleksi.
Carlsten	cappelendammundervisning.no	1. til 10.trinn	Alderstrinn basert test, som gir læreren enkel og relevant informasjon om elevenes leseferdighet og leseforståelse.
Språk 6-16	statped.no	1. til 10.trinn	Språk 6-16 er en screeningtest av språkvansker for barn og ungdom i aldersgruppene 6 til 16 år.
STAS	materiellservice.no	2. til 10.trinn	Standardisert Test for Avkoding og Staving
Ordkjedetesten	logometrica.no	3. til 10.trinn	Screeningtest Ordkjedetesten er en for å kartlegge elevens ferdigheter til å avkode ord. Gjennomføres som en gruppetest.

Setningsleseprøven S-40	logometrica.no	3. til 10.trinn	S-40 er en normert setningsleseprøve. Prøven kan brukes på grupper og individuelt.
Kartleggeren	digitalt.fagbokforlaget.no	5. til 10.trinn	Førtesten viser hvor eleven står ved årets start, og ettertesten viser hvilken utvikling eleven har hatt i løpet av året.
DYSMATE-Y Ungdomstest	dysmate.no	8. til 10.trinn	Screeningstest for å identifisere elever med risiko for dysleksi.
Arbeidsprøven	statped.no	1 til 4.trinn 5 til 7.trinn 8 til 10.trinn	Arbeidsprøven er et kartleggingsmaterieell, som kan brukes i grunnskolen. Med verktøyet kan du kartlegge elevers lesing og språklige grunnlag.

Resultatene registreres i Conexus Engage der det er mulig.

Informasjon om resultater drøftes med foresatte i utviklingssamtale, kontaktmøte med PPT.

11. Samarbeid mellom skole og hjem.

Foreldre er også viktige bidragsyttere for å skape leseglede og har en sentral rolle i elevenes leseutvikling. Foreldremøter og utviklingssamtalene er viktige arenaer for råd og tips til hvordan de kan bistå eget barn. Skolene må derfor i metodeplanen utarbeide tilpassede samarbeidstips mellom skole og hjem.

12. Skoleeiers oppfølging og støtte

En forutsetning for at planen kan gjennomføres er at hver skole har leseveiledere med tilstrekkelig nedsatt tid til å utvikle og drifte leseopplæring på skolen. Det må legges til rette for at leseveilederne kan delta på utviklende kommunalt samarbeid. Nettverk for leseveilederne med kompetanseheving og samarbeid gjennomføres to ganger pr år i kommunal regi.

13. Kilder

Annisette, Logan & Lafreniere, Kathryn (2017). Social media, texting, and personality: A test of the shallowing hypothesis. *Personality and Individual Differences*, 2017, 115, s. 154-158.

<https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.02.043>

Aasen, M. (2020, sist endret 4. august 2021) Skolebiblioteket som pedagogisk ressurs.

<https://www.uis.no/nb/lesesenteret/skolebiblioteket-som-pedagogisk-ressurs>

Blikstad-Balas, M. (2016) *Literacy i skolen*. Oslo: Universitetsforlaget

Berge, K.L. (2005): Skrivning som grunnleggende ferdighet og som nasjonal prøve – ideologi og strategier. I: Aasen, A.J. & Nome, S. (red.). *Det nye norskfaget* (s. 161-188). Fagbokforlaget

Bjørvand, A-M & Tønnesen, E. Seip (2012): Den andre leseopplæringa - utvikling av lesekompetanse hos barn og unge. <https://www.uis.no/nb/elever-som-strever-med-leseflyt-og-den-andre-leseopplaeringen>.

Forskning.no 2020). Nyberg, E. Hva er best - lesing på papir eller skjerm? <https://forskning.no/barn-og-ungdom-boker-partner/hva-er-best--lesing-pa-skjerm-eller-papir/1749687>

Forskrift til opplæringslova (2022) Kapittel 21, § 21-1. Tilgang til skolebibliotek.

<https://lovdata.no/forskrift/2006-06-23-724>

Forskrift om universell utforming av IKT-løsninger (2013).

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2013-06-21-732>

Frost, J. & Waaler, V.L. (2020): Kvalitetssikring av språk- og leseopplæringen for elever med behov for støtte. *Spesialpedagogikk*, 5/2020. <https://utdanningsforskning.no/artikler/2021/kvalitetssikring-av-sprak--og-leseopplaringen-for-elever-med-behov-for-stotte/>

Gjesdal kommune, SOL. <https://www.sol-lesing.no/informasjon/>

Godøy, O. & Monsrud, M-B. (2011): Spesialpedagogisk leseopplæring - en veileder.

<https://www.statped.no/laringsressurser/sprak-og-tale/spesialpedagogisk-leseopplaring--en-veileder/>

Grøver, Vibeke og Bråten, Ivar (red) (2021). *Leseforståelse i skoler. Utfordringer og muligheter*.

Cappelen Damm Akademisk

Hagen, Å.M. & Rogde, K. (2021): Effekten av språkintervensjoner på tidlig leseforståelse. I: Bråten, I. & Grøver, V. (red). *Leseforståelse i skolen - utfordringer og muligheter* (s. 81-94). Cappelen Damm Akademisk.

Holden, N.C. og Skjønsberg, K. N. (2022, 8. oktober) Skolebibliotekets rolle i leseopplæringen. Hentet fra <https://uni.oslomet.no/bib2300/2020/10/08/skolebibliotekets-rolle-i-leseopplaeringen/>

Janks, H. (2010). *Literacy and Power*. Routledge

Kunnskapsdepartementet (2017). Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen. I: *Fagfornyelsen LK20*. <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/>

Lærerplanverket (2020). Utdanningsdirektoratet. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/>

Melby-Lervåg, M. (2017, 26.januar): Intensivt lesekurs: Hvem, hvordan og hvorfor (og hvorfor ikke). *Læringsbloggen*. <https://utdanningsforskning.no/artikler/2017/intensivt-leskurs-hvem-hvordan-og-hvorfor-og-hvorfor-ikke/>

Midtbø Aas, Åsne (2022): *Dysleksihåndboka for lærere* (4.opplag). Oslo: Universitetsforlaget

Pihl, J. (2018). Skolebiblioteket i framtidens skole. I L. H. Hjellup (red.), A. Håland, J. Pihl, & A. Svingen, *Skolebiblioteket. Læring og leseglede i grunnskolen*. (s. 21.47). Oslo: CAPPELEN DAMM A/S.

Skjelbred, D. & Bjørkvold, T. (2021). Tekst og tekstkyndighet. I: Bjerke, C. (red.). *Norsk boka 2. Norsk for grunnskolelærerutdanning 1–7*. Universitetsforlaget

Solheim, J.O., Lundetræ, K. & Uppstad, P.H. (2019): På sporet – et eksempel på tidlig intensiv opplæring i lesing. *Bedre skole*, 3/2019. <https://utdanningsforskning.no/artikler/2020/pa-sporet--et-eksempel-pa-tidlig-intensiv-opplaring-i-lesing/>

Universitetet i Stavanger (2022). Svært kompetente lesere. Hentet fra: <https://uis.no/nb/svaert-kompetente-lesere>

Universitetet i Stavanger (2021, sist endret 29.mars 2023): Materiell om veiledet lesing: <https://www.uis.no/nb/lesesenteret/materiell-veiledet-lesing#/>

Utdanningsdirektoratet (2017): Rammeverk for grunnleggende ferdigheter. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeverk/rammeverk-for-grunnleggende-ferdigheter/>

Utdanningsforskning.no (2022). Blikstad Balas, M & Elvebakk, L. Kritisk lesing i høyere utdanning.

Hvordan forholder lærestudenter seg til tekster som krever kritisk tenkning?

<https://utdanningsforskning.no/artikler/2022/kritisk-lesing-i-hoyere-utdanning-hvordan-forholder-larerstudenter-seg-til-tekster-som-krever-kritisk-lesing/>

UNESCO (2018). Literacy. <https://www.unesco.org/en/literacy/need-know>

Veum, A. & Skovholt, K. (2020). Kritisk literacy i klasserommet.